

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИЧНИХ КЕРАМІЧНИХ ІМПОРТІВ ІЗ ПОСЕЛЕНСЬКИХ ПАМ'ЯТОК ПРАВОБЕРЕЖЖЯ СЕРЕДНЬОГО ДНІПРА (VII–V ст. до н. е.)

УДК 930.2:903-033.64"652"

DOI: 10.18523/3083-7537.2025.1.69-78

Андрій Свиридов,

студент магістратури

<https://orcid.org/0009-0002-2273-5588>

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

У статті проаналізовано історіографічну базу та історію дослідження щодо знайдених античних керамічних артефактів із городищ та поселень Правобережжя Середнього Дніпра. Встановлено важливість окреслених робіт для вивчення надходження античного імпорту на пам'ятки автохтонного населення регіону та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Ключові слова: античність, керамічний імпорт, поселенські пам'ятки, історіографія.

Одним із першочергових завдань кожного дослідження є аналіз наявного наукового доробку, розгляд і критичний аналіз результатів робіт попередників із відповідної тематики. Тому я ставлю за мету зробити загальний огляд розкопаних поселен-

ських пам'яток Правобережжя Середнього Дніпра з акцентом на знайдені там керамічні артефакти еллінського походження. Така робота необхідна для подальшого розуміння, які питання з цієї тематики розкрито, а які потребують детальнішо-

© Андрій Свиридов, 2025

го опрацювання та ревізії. Це стосується, передовсім, уточнення датувань і центрів виробництва довізної кераміки, яка є основою хронології найранішого етапу контактів автохтонного населення Лісостепу з античними центрами Надчорномор'я.

Ця стаття обмежується Правобережжям Середнього Дніпра, оскільки можемо констатувати факт, що наразі немає історіографічного нариса, присвяченого вивченню тільки цього регіону. Маємо тільки дві сучасні комплексні роботи, які присвячені вивченню античного імпорту з території Більського городища (Задников 2014; Задников 2023) і Немирівського городища (Смирнова, Вахтина, Кашуба, Старкова 2018). Проте Правобережжя Лісостепового Дніпра залишилось поза увагою сучасних дослідників. Також важливо розглядати лісостеп не як єдину зону контактів із грецьким світом, як це часто було в історіографії. Саме такий підхід не дає змоги побачити локальні особливості та варіативність контактів.

Питання, як саме грецький імпортив потрапляв на різні пам'ятки, є важливим, проте воно не змінює самого факту існування цього імпорту. Наприклад, концепція Н. Онайко, яка вважала географічний компонент визначальним, здавалася логічною: вона наголошувала на тому, що імпортив потрапляв спочатку на найближчі до грецьких колоній території, тобто до пам'яток на р. Тясмин. Поступово цей імпортив поширювався далі. Однак знахідка «чаші з Трахтемирова», яку датують другою чвертю VII ст. до н. е. (Буйских 2015),

змушує переглянути цю концепцію. Адже цей артефакт походить із більш північної зони та потрапив раніше, ще до початку грецької колонізації Північного Причорномор'я. Це своєю чергою свідчить про існування складніших і менш очевидних шляхів розповсюдження грецьких речей.

Отже, хоча аналіз торговельних шляхів залишається важливим напрямом досліджень, він не є єдиним ключем до розуміння характеру імпорту. Адже факт наявності грецьких артефактив у конкретному регіоні сам по собі є підтвердженням культурних і торговельних контактив, незалежно від того, яким саме маршрутом вони потрапили на місце знахідки.

Підхід до хронології є цілком обґрунтованим, оскільки античний матеріал варто розглядати саме у межах періодизації, прийнятої для античної археології Північного Причорномор'я. Використання скіфської моделі хронології у цьому випадку може створювати певні розбіжності. Ми обмежуємось в першу чергу архаїчним періодом, який для Північного Причорномор'я діє в рамках середини VII — першої чверті V ст. до н. е. (Зубар, Ліньова, Сон 1999).

Розпочав вивчення торгового обміну Б. Фармаковський, який у праці «Архаический период в России» 1914 р. на базі вивчення матеріалів із Пастирського та Немирівського городищ уточнив дату початкових контактив стародавніх греків із племенами Причорномор'я, віднісши її до другої половини VII ст. до н. е. Саме ця робота заклала теоретичну базу у вивченні зазначеного питання. Дослідники, які нині

надають свою увагу цій проблематиці, донині звертаються до згаданої праці (Фармаковский 1914, с. 17–25).

У 1925 році було опубліковано працю М. Ростовцева «Скифия и Боспор», яка мала на меті проаналізувати літературні джерела та охарактеризувати археологічні пам'ятки. Тут дослідник аналізує грецькі речі з курганних поховань Київщини, сам до кінця не розуміючи, де саме має проходити кордон цієї групи пам'яток. Саме на речах еллінського походження автор будує свою класифікацію скіфської культури (Ростовцев 1925, с. 463–465).

У 1947 році вийшла праця О. Йессена «Греческая колонизация Северного Причерноморья», в якій подано нові концепції щодо грецької колонізації та торгових контактів із племенами Північного Причорномор'я. Їхня суть полягає у тому, що елліни проникли у Чорне море ще до заснування постійних поселень. Появу греків у Північному Причорномор'ї автор відносив не раніше VII ст. до н. е., акцентуючи увагу на тому, що найраніші шари було зафіксовано на поселенні Березань. До найраніших знахідок античної кераміки автор відносить горло великого родоського-іонійського посуду з поселення біля с. Болтишка. Автор доводив, що у VII ст. до н. е. вперше можна констатувати про первинний стан відносин між еллінами та місцевим лісостеповим населенням, що мали доколоніальний характер, який не супроводжується створенням постійних еллінських поселень, за одним винятком — поселення на о. Березань. Як підсумок, ви-

словлено тезу про те, що перехід степових племен Північного Причорномор'я на «вищий ступінь варварства» відбувається до заснування в означеному регіону постійних грецьких поселень, тобто скіфське населення склалося незалежно від грецького впливу (Йессен 1947, с. 53–57).

Варто зауважити, що це не перший автор, який порушує питання доколоніальних зв'язків. Дослідники намагалися розкрити це питання, розглядаючи його насамперед крізь призму заснування поселення на острові Березань та самої Ольвії.

У 1947 році опубліковано статтю Б. Гракова, в якій на основі письмових свідчень Геродота про розселення скіфських і сусідніх племен реконструйовано торговельний шлях від Ольвії на північ до країни аргіпеїв. Цю думку було підкріплено розповсюдженням бронзових дзеркал із зображеннями тварин (Граков 1947, с. 27–32).

У 1954 році вийшла праця М. Бондаря «До питання про торговельні зносини Ольвії», де наведено характеристику головних торговельних партнерів Ольвії, товари яких надходили до міста і з яким відбувався обмін. Автор підкреслює зростання ролі Ольвії у Північному Причорномор'ї як одного з важливих торговельних центрів VI–V ст. до н. е. Він вказує на Ольвію як на посередника у торговельних відносинах зі Скіфією, яка слугувала основним ринком для збуту грецьких товарів.

Із досліджень поселенських пам'яток Київської та Черкаської областей, це зокрема Канівський район — села Яблунівка, Пекарі, Бобриця, автор вказує на чорнофі-

гурну та чорнолакову кераміку VI ст. до н. е., переважне походження якої є іонійським. Із V ст. до н. е. грецький керамічний імпорт на Правобережжі Середнього Дніпра збільшується, що, на думку автора, свідчить про розширення торговельних зв'язків Скіфії з Ольвією. Автор доходить висновку, що саме рабовласницький спосіб виробництва є ключем до розуміння активних торговельних контактів Ольвії та Скіфії. Наголошено на тому, що саме торгівля місцевого населення із Ольвією дало старт розкладу первісно-общинним відносин і переходу до соціального розшарування населення (Бондар 1954, с. 72–73).

Із погляду сьогоденного розвитку історичної науки марксистський підхід автора не слід сприймати буквально, однак проблеми соціального та культурного розвитку, економіки та торгівлі, каталізатором яких стали перші греко-варварські контакти, міцно увійшли до історіографії зазначеного питання. Нині така концепція автора потребує суттєвого перегляду. Такі важливі висновки слід будувати на основі сучасних досліджень, залучаючи нові матеріали.

Огляд ключових робіт станом на середину 1960-х рр. у цьому напрямі міститься в узагальненій праці Н. Онайко «Античний імпорт в Придніпров'є і Побуж'є VII–V ст. до н. е.». Авторка висунула слушну версію, що початки перших торговельних контактів з еллінами слід відносити до появи в Північному Причорномор'ї перших грецьких міст VII ст. до н. е., серед яких виділила важливість Ольвії як торговельного партнера. Онайко також критич-

но розібрала згадану працю Б. Фармаковського, наголосивши на її значенні для вивчення контактів античних центрів зі скіфськими пам'ятками Лісостепової зони.

Крім згаданої праці, у 1960-х рр. підсумком багаторічних досліджень стала низка інших праць Н. Онайко. В цих роботах наведено характеристику керамічного імпорту з поселення біля с. Болтишка Немирівського городища, Канівського, Трахтемирівського, Мотронинського городищ. Авторка подає найповніший перелік номенклатури античного керамічного імпорту — тарних амфор, а також столового посуду — діносів, столових амфор, киликів, тарілок та ін. Н. Онайко зазначає, що в період другої половини VI — першої половини V ст. до н. е. спостерігається збільшення імпорту, його різноманіття. Із другої половини V ст. до н. е. починається період поступового згасання античного імпорту на згаданих пам'ятках. Дослідниця підтримує думку М. Бондаря, зазначаючи, що етап розвитку відносин між греками і варварами призвів до підйому економічного життя місцевого населення (Онайко 1966, с. 14–23).

Г. Ковпаненко підсумувала дослідження Трахтемирівського городища, за результатами яких було виявлено фрагменти лесбоських та іонійських амфор, розписний посуд іонійського походження, розписні родоські посудини, уламок стінки вази із зображенням голови грифона. Станом на сьогодні всі атрибуції авторки потребують ревізії відповідно до сучасного стану вивчення іонійської розписної кераміки.

Проте античний матеріал згаданий побіжно, стаття лише ознайомлює із проведеними роботами і не містить інтерпретацій щодо керамічного матеріалу (Ковпаненко 1968, с. 111).

Дослідження Й. Брашинського в 1970-х рр. започаткували новий етап у дослідженні античного імпорту. В своїх роботах він акцентував увагу на хронології та періодизації, також запропонував нову комплексну методикау щодо вивчення грецьких амфор, залучення статистичної викладки за вибірками клейм. Автор обґрунтував новий напрям у вивченні керамічної тари, який пов'язаний із вивченням статистичних вибірок метрологічних показників.

У 1984 році посмертно видали працю Й. Брашинського «Методы исследования античной торговли», в якій було підсумовано весь етап вивчення грецької керамічної тари. Автор наводить методи локалізації амфор, вивчення амфорних клейм, дослідження керамічної дати, описує стандарти грецьких гостродонних амфор. Одним із ключових положень його підходу була теза, що «амфора, зроблена в майстернях Стародавньої Греції в межах одного року, потрапляла до могили в Північному Причорномор'ї». Цей начебто привабливий висновок (вино — товар, що швидко псується) не витримав накопичення матеріалу, і термін користування амфорами знову розширився. Що ж до інших висновків Й. Брашинського, то багато з них і дотепер не втратили свого наукового значення (Брашинский 1984, с. 145–147).

У 1990-ті роки під керівництвом С. Бессонової за участю С. Скорого було проведено археологічні дослідження на Мотронинському городищі. Зокрема, в центральній частині західного укріплення було знайдено сіроглиняний глек ольвійського виробництва. В 1995 році в тому самому місці знайшли фрагменти амфор з червоно-коричневими смужками, у 1996 — фрагменти невеликої іонійської амфори кінця VI ст. до н. е. Знахідки античного матеріалу допомогли дослідникам продатувати житлові споруди скіфського часу (Бессонова 1996, с. 14).

С. Бессонова і С. Скорий у монографії «Мотронинське городище» підбили підсумки багаторічних досліджень пам'ятки скіфського часу. Серед знайденого матеріалу чільне місце посідає кераміка античного походження. Зокрема, основну масу всієї гончарної кераміки становлять фрагменти амфор. Представлено іонійські амфори з Клазомен із широкими смужками, де до ранніх зразків автори віднесли частину амфор із червоно-рожевої глини, які датують VI ст. до н. е. Представлено ніжки клазоменських амфор, які відносять до другої половини VI ст. до н. е. — початку V ст. до н. е.

Амфори хіоського походження є найпоширенішими, серед них домінують ранні пухлогорлі та слабопухлогорлі, що їх автори датують кінцем VI ст. до н. е. Знайдено амфори іонійського та протофасоського типу, серед яких виявлено денця із світло-коричневої глини. Широко представлено вінця і ручки амфор фасоського типу

початку V ст. до н. е. Виявлено амфори на «стаканоподібній» ніжці, які на Мотронинському городищі представлені в основному червоноглиняними, що належать до продукції Лесбоса. Значний відсоток фрагментів амфор не вдалося продатувати.

Серед столового гончарного посуду частіше трапляються лекіфи, невеликі глеки. Знайдено лекану, продатовану останньою третинною VI ст. до н. е. Згадана кераміка становить близько 13 % усього знайденого матеріалу, що свідчить про неабияке значення цього городища у системі торгівлі між еллінами та скіфами. Можна сказати, що Мотронинське городище мало важливий вплив серед інших пам'яток регіону, слугувало своєрідною опорною точкою, звідки античний імпортив розповсюджувався в інші поселенські пам'ятки (Скорый, Бессонова 2001, с. 76–79).

У 1999 році було опубліковано монографію С. Монахова «Греческие амфоры в Причерноморье. Комплексы керамической тары VII–VI веков до н. э.», яка стала повним описом зі знахідками всіх наявних типів амфор, що побутували в Північному Причорномор'ї (Монахов 1999).

У праці Ю. Болтрика і О. Фіалко «Напад скіфів на Трахтемирівське городище» згадується розписна ойнохоя, яку було частково реставровано. Розпис виконаний ярусами, кожна з частин має свій декор. На ойнохояі зображено фігури п'яток ципів-егаргів, сам малюнок виконано в резервній техніці. Автори датують посудину 80-ми роками VI ст. до н. е., вказуючи на північно-іонійське походження, а саме

з Клазомен. Окрім цього, зазначено про неорнаментований фрагмент тонкостінної хіоської посудини, також виділено фрагмент вінця ойнохояі. Така цінна знахідка підтверджує факт того, що на ранньому етапі, а саме у VII–VI ст. до н. е., греко-варварські відносини не мали масового характеру, торгівля ще не набула масштабності, була здебільшого хаотичною і виключно дорогими предметами неширокого вжитку (Фіалко, Болтрик 2003, с. 41–42).

Варто також згадати й імпорти з Хотівського городища, які було опубліковано у статті М. Дараган «Античная керамика из Хотовского городища скифской эпохи». Дослідниця дуже слушно класифікувала весь наявний керамічний імпортив за центрами виготовлення. Зокрема це Самос, Лесбос, Клазомени. Підкреслено важливість античної кераміки як одного з головних матеріалів у створенні хронології для всіх комплексів скіфських пам'яток для лісостепової смуги. Дослідження грецького імпортиву дали змогу авторці упевнитися в тому, що на Хотівському городищі немає комплексів, які були б характерні для V ст. до н. е. (Дараган 2005).

Такі висновки вчергове підкреслюють важливість античного імпортиву для датувань пам'яток скіфської культури. Завдяки добре розробленій хронології античної кераміки дослідники отримують можливість встановлювати відносну та абсолютну хронологію як поховальних комплексів, так і поселенських. Грецький імпортив нерідко слугує своєрідним «маркером часу». Тож вивчення керамічного імпортивного

матеріалу допоможе встановити хронологічні рамки для поселенських пам'яток досліджуваного регіону.

Під час досліджень Мотронинського городища у 2017 р. Скіфська правобережна експедиція Інституту археології НАН України та Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» виявила численні знахідки амфор у внутрішній частині городища. Такі знахідки можуть бути свідченням активних контактів між еллінами та варварами, проте брак конкретних даних щодо знайденої кераміки, відсутність їхньої інтерпретації не дає змоги робити якісь висновки (Могилов, Руденко, Панченко, Ляшко 2017, с. 306).

Підсумовуючи, слід сказати, що з означеного питання можна виокремити узагальнені роботи Н. Онайко, яка на відомих тоді матеріалах комплексно і повністю описала античний імпорт на Середньому Придніпров'ї. Її робота є своєрідним рубежем у вивченні греко-варварських контактів. Дослідники до Н. Онайко висвітлювали це питання комплексно. Лісостепову зону розглядали як суцільну зону контактів із грецьким світом. Автори не ділили цей обширний регіон, концентруючись на загальних висновках. Водночас, позитивним є погляд на доколонізаційні контакти. Питання початкових відносин розглядали спочатку на прикладі заснування перших грецьких поселень: Борисфена та Ольвії. Крізь призму цих полісів робили власні припущення стосовно контактів, які передували масовій колонізації регіону. Вихід

робіт після дослідження Н. Онайко можна схарактеризувати як етап накопичення нового матеріалу. Це було зумовлено розширенням археологічних досліджень, появою нових знахідок.

Однак немає комплексної роботи з цього питання, яка б спиралася на новітні дані з поселенських пам'яток Правобережжя Середнього Придніпров'я. Також невирішеними на необхідному рівні досі залишаються питання щодо перших контактів варварів і еллінів, усе ще недостатньо висвітлено питання появи імпорту в початковий період. Головне — потрібна сучасна узагальнена робота з повним каталогом знахідок античного керамічного імпорту на пам'ятках означеного регіону.

Надходження імпорту слід розглядати через грецькі поліси Північного Причорномор'я. Тут важливе значення має, про який саме час ми говоримо, коли характеризуємо такого посередника. На сьогодні запропоновано сучасні датування для поселення на о. Березань та Ольвії, на які ми спираємось. Це передовсім роботи А. Буйських. Дослідниця відносить заснування Борисфена до середини VI ст. до н. е. (Буйських 2019). Датування Ольвії визначено рубежем ер: VII/VI ст. до н. е. (Буйських 2013). Тож, спираючись на ці дані, ми можемо говорити про надходження імпорту спочатку з Борисфена, тобто для періоду другої половини VII ст. до н. е. Після заснування Ольвії цей поліс узяв на себе головну роль у контактах із місцевим лісостеповим населенням, починаючи з VI ст. до н. е.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бессонова, С. С. 2000. Раскопки на Мотронинском городище в 1996 году. *Археологічні дослідження в Україні*, с. 13–14.
- Бессонова, С., Скорый С. 2001. *Мотронинское городище скифской эпохи (По материалам раскопок 1988–1996 гг.)*. Киев — Краков.
- Бондар, М. 1954. До питання про торговельні зносини Ольвії. *Археологія*, 9, с. 67–79.
- Брашинский, Й. Б. 1984. *Методы исследования античной торговли (на примере Северного Причерноморья)*. Ленинград: Наука.
- Буйских, А. В. 2013. *Архаическая расписная керамика из Ольвии*. Київ: Стародавній світ.
- Буйских, А. В. 2019. *Архаическая расписная керамика из Борисфена*. Київ: Видавництво «Фенікс».
- Граков, Б. С. 1947. Чи мала Ольвія торговельні зносини з Поволжям і Приураллям в архаїчну та класичну епохи? *Археологія*, 1, с. 23–38.
- Дараган, М. 2005. Античная керамика из Хотовского городища скифской эпохи. В: *Боспорский феномен. Проблема соотношения письменных и археологических источников. Материалы международной научной конференции*, с. 256–261.
- Задников, С. А. 2014. *Античный керамический импорт*. Дисертація канд. іст. наук. Київ.
- Задніков, С. А. 2023. *Античний посуд другої половини V–IV ст. до н. е. з Більського городища*. Харків: ТОВ «Майдан».
- Зубар, В., Ліньова, Є., Сон, Н. 1999. *Античний світ Північного Причорномор'я*. Київ: Видавництво імені Олени Теліги.
- Иессен, А. А. 1947. *Греческая колонизация Северного Причерноморья. Ее предпосылки и особенности*. Ленинград: Гос. Эрмитаж.
- Ковпаненко, Г. Т. 1968. Раскопки Трахтемировского городища. *Археологические исследования на Украине*, 2, с. 108–111.
- Могилев, О., Руденко, С., Панченко, К., Ляшко, Ю. 2017. Розкопки Мотронинського городища. *Археологічні дослідження України*, с. 306–307.
- Монахов, С. Ю. 1999. *Греческие амфоры в Причерноморье. Комплексы керамической тары VII–II веков до н. э.* Саратов: Издательство Саратовского университета.
- Онайко, Н. 1966. *Античный импорт в Приднепровье и Побужье в VII–V веках до н. е.* Москва: Издательство «Наука».
- Ростовцев, М. І. 1925. *Скифия и Боспор*. Ленинград: Типография 1-й Ленинградской Труд. Арт. Печати.
- Смирнова, Г. И., Вахтина, М. Ю., Кашуба, М. Т., Старикова, Е. Г. 2018. *Городище Немиров на реке Южный Буг. По материалам раскопок в XX веке из коллекций Государственного Эрмитажа и Научного архива ИИМК РАН*. Санкт-Петербург: Невская Книжная Типография.
- Фармаковский, Б. В. 1914. Архаический период России. В: *Доклады, читанные на лондонском международном конгрессе историков в марте 1913 г.*, с. 15–78.
- Фіалко, О., Болтрик, Ю. 2003. *Напад скіфів на Трахтемирівське городище*. Київ: Інститут археології НАН.

REFERENCES

- Bessonova, S. S. 2000. Raskopki na Motroninskom gorodishche v 1996 godu. *Arkheologichni doslidzhennia v Ukraini*, s. 13–14.
- Bessonova, S., Skoryi, S. 2001. *Motroninskoe gorodishche skifskoi epokhi (Po materialam raskopok 1988–1996 gg.)*. Kiev — Krakov.
- Bondar, M. 1954. Do pytannia pro torhovelnii zno-syny Olvii. *Arkheolohiia*, 9, s. 67–79.
- Brashinskii, I. B. 1984. *Metody issledovaniia antichnoi torgovli (na primere Severnogo Prichernomoria)*. Leningrad: Nauka.
- Buiskikh, A. V. 2013. *Arkhaicheskaia raspisnaia keramika iz Olvii*. Kyiv: Starodavnii svit.
- Buiskikh, A. V. 2019. *Arkhaicheskaia raspisnaia keramika iz Borisfena*. Kyiv: Vidavnytstvo “Feniks”.
- Hrakov, B. S. 1947. Chy mala Olviiia torhovelnii zno-syny z Povolzhiam i Pryuralliam v arkhaichnu ta klasychnu epokhy? *Arkheolohiia*, 1, s. 23–38.
- Daragan, M. 2005. Antichnaja keramika iz Khotovskogo gorodishcha skifskoi epokhi. V: *Bosporskii fenomen. Problema sootnosbeniia pismennykh i arkheologicheskikh istochnikov. Materialy mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii*. s. 256–261.
- Zadnikov, S. A. 2014. *Antichnyi keramicheskii import*. Dysertatsiia kand. ist. nauk. Kyiv.
- Zadnikov, S. A. 2023. *Antychnyi posud druboi polovyny V–IV st. do n. e. z Bilskoho horodyshcha*. Kharkiv: TOV “Maidan”.
- Zubar, V., Linova, Ye., Son, N. 1999. *Antychnyi svit Pivnichnobo Prychornomoria*. Kyiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy.
- Iessen, A. A. 1947. *Grecheskaia kolonizatsiia Severnogo Prichernomoria. Ee predposylki i osobennosti*. Leningrad: Gos. Ermitazh.
- Kovpanenko, G. T. 1968. Raskopki Trakhtemirovskogo gorodishcha. *Arkheologicheskie issledovaniia na Ukraine*, 2, s. 108–111.
- Mohylov, O., Rudenko, S., Panchenko, K., Liashko, Yu. 2017. Rozkopky Motronynskoho horodyshcha. *Arkheolohichni doslidzhennia Ukrainy*, s. 306–307.
- Monakhov, S. Iu. 1999. *Grecheskie amfory v Prichernomorie. Kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.* Saratov: Izdatelstvo Saratovskogo universiteta.
- Onaiko, N. 1966. *Antichnyi import v Pridneprove i Pobuzbe v VII–V vekakh do n. e.* Moskva: Izdatelstvo “Nauka”.
- Rostovtsev, M. I. 1925. *Skifiia i Bospor*. Leningrad: Tipografiia 1-i Leningradskoi Trud. Art. Pechati.
- Smirnova, G. I., Vakhtina, M. Iu., Kashuba, M. T., Starikova, E. G. 2018 *Gorodishche Nemirov na reke Iuzhnyi Bug. po materialam raskopok v KHKH veke iz kolleksii Gosudarstvennogo Ermitazha i Nauchnogo arkhiva IIMK RAN*. Sankt-Peterburg: Nevskaiia Knizhnaia Tipografiia.
- Farmakovskii, B. V. 1914. Arkhaicheskii period Rossii. V: *Doklady, chitannye na londonskom mezhdunarodnom kongresse istorikov v marte 1913 g.*, s. 15–78.
- Fialko, O., Boltryk, Yu. 2003. *Napad skifiv na Trakhtemyrivske horodyshche*. Kyiv: Instytut arkheolohii NAN.

THE HISTORY OF THE STUDY OF ANCIENT CERAMIC IMPORTS FROM SETTLEMENT MONUMENTS ON THE RIGHT BANK OF THE MIDDLE DNIPRO IN THE 7th–5th CENTURIES BC

Andrii Svyrydov,

Master degree student

<https://orcid.org/0009-0002-2273-5588>

National University of Kyiv-Mohyla Academy

The article analyses the historiography and research history of Greek imported ceramics from settlements and hillforts of the Middle Dnipro region. It is determined that the initial stage of studying such contacts was based primarily on the investigation of pre-colonial contacts. Researchers attempted to investigate the processes of Greek colonisation. Subsequently, efforts were made to determine the onset of colonization and to characterise pre-colonial interactions. This first period ended with the publication of N. Onayko's synthesizing works. The researcher's contribution and conceptual framework are analysed. The key works of the second half of the 20th century are outlined, and their contribution to the disclosure of the topic under study is indicated. In particular, the stage after the publication of N. Onayko's works can be called the stage of accumulation of new material. Researchers worked with early Scythian sites, accumulating new materials. For example, S. Bessonova and S. Skoryi emphasise the importance of the Motronynske sites, providing a complete list of early Greek imports and drawing important conclusions about the earliest phase of Greek-Barbarian relations. The article also mentions the painted oinochoi described in the work by Y. Boltryk and O. Fialko "The Scythian Attack on the Trakhtemyrivske sites". The authors highlight the significance and uniqueness of this vessel in the context of the Greek-Barbarian trade. It is emphasised that the early stage of Greek-Barbarian relations, namely the 7th–6th centuries BC, was limited in scale and somewhat chaotic, trade was conducted exclusively in expensive goods, and craft production had not yet become widespread. Importantly, there is no comprehensive modern catalogue of all known finds of ancient ceramic imports at the sites of this region.

Keywords: antiquity, ceramic imports, settlement sites, historiography.

Матеріал надійшов 18.06.2024

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)